

**№ 4 (32)
2013**

Меншік иесі және баспагер:
«Қазақстан Республикасының
Заң шығару институты» ММ

2006 жылдан бастап шығады
Журналдың материалдары
<http://www.izrk.kz> сайтында
орналастырылған

Заң ғылымдары бойынша
диссертацияларының негізгі ғылыми
нәтижелерін жариялауға арналған
басылымдар тізіліміне енгізілген
(ҚР БҒМ БҒСБК 30.05.2013 ж.
№894 бұйрығы)

Редакциялық кеңес:
Б.М. Имашев (Төраға)
З.Х. Баймолдина
А.А. Смағұлов
И.Ш. Борчашвили
М.Ш. Қоғамов

Редакциялық алқа:
Н.М. Әбдіров
З.С. Байниязова (Саратов қ., РФ)
С.Ф. Бычкова
М.Т. Ғабдуәлиев
Д. Досмырза
Э.О. Дүйсенова
А.Д. Жүсіпов
Д.Ж. Игембаев
Т.Е. Қаудыров
Ж.О. Құлжабаева
А.М. Нұрмағамбетов
Р.Т. Нұртаев
С.М. Рахметов
А.Ж. Сағидан
Ө.Г. Сақтағанов
Т.С. Сафарова
М.А. Сәрсембаев
Т.Ә. Серікбаев
У. Шапак

Қазақстан Республикасы Мәдениет
және ақпарат министрлігі
Ақпарат және мұрағат комитетінің
БАҚ есепке қою туралы куәлік
№ 11219-Ж 15.11.2010 ж.

Мекен-жайы:
Қазақстан Республикасы,
010000, Астана қ.,
Орынбор қ., 8 үй
тел.: 8(7172)74-02-06; факс: 8(7172)74-14-43
E-mail: instzak-kz@mail.ru
www.izrk.kz

Қазақстан Республикасы Заң шығару Институтының Жаршысы

ҒЫЛЫМИ-ҚҰҚЫҚТЫҚ ЖУРНАЛ

МАЗМҰНЫ

Қазақстан Республикасы Әділет министрі Б.М. ИМАШЕВТЫҢ ШЫҒУ мүше мемлекеттердің әділет министрлерінің бірінші кеңесінде сөйлеген сөзі (ҚХР, Бейжің қ., 2013 ж. 5 қыркүйек).....	7
«Қазақстан Республикасының кейбір конституциялық заңдарына конституциялық мерзімдерді есептеу мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Конституциялық заң жобасы бойынша Әділет министрі Б.М. ИМАШЕВТЫҢ ҚР Парламенті Сенатында сөйлеген сөзі (2013 ж. 12 қыркүйек).....	9
А.А. СМАҒҰЛОВ Қылмыстық іс жүргізудегі іс жүргізу келісім институтының кейбір аспектілері.....	12
Конституциялық және әкімшілік құқық	15
Л.Т. ЖАНҰЗАҚОВА Халықтың жергілікті өзін-өзі басқаруға қатысуының ұйымдастырушылық-құқықтық проблемалары.....	15
Ж.О. ОНЛАШЕВА Қазақстандағы заңнамалық бастама: қазіргі кездегі жай-күйі және перспективалары.....	20
Азаматтық, азаматтық іс жүргізу құқығы	26
С.П. МОРОЗ Қазақстан Республикасында шағын және орта кәсіпкерлікті мемлекеттік қолдау.....	26
Д.А. БРАТУСЬ Авторлық құқықтағы новеллалар (II-бөлім).....	36
Ж.О. ТІЛЕМБАЕВА Қазақстан Республикасы заңнамасында кәсіпкерлік қызмет саласында мемлекеттік органдар атқаратын қызметті белгілеу проблемалары туралы.....	49
Қылмыстық құқық және қылмыстық іс жүргізу	56
С.М. РАХМЕТОВ Қылмыстық кодекстің айғақтар мен жедел-ізвестіру материалдарын бұрмалағаны үшін жауаптылық туралы нормаларын жетілдірудің кейбір мәселелері (ҚК 348-бабы).....	56
Н.А. САРТАЕВА Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексі: уақыт призмасынан қарағанда (2008-2013 жж.).....	60
Т.Ә. СЕРІКБАЕВ, М.Н. БАРАНОВ Қылмыстардан жапа шеккен тұлғаларды қорғау институтын дамыту үрдістері.....	66

Халықаралық құқық және салыстырмалы құқықтану	72
М.А. СӘРСЕМБАЕВ Кеден одағының (БЭК) қандай шарттық нормалары қазақстандық және халықаралық құқық нормаларына сәйкес келмейді.....	72
Ш.Ш. ОРМАНОВА Халықаралық адам құқықтары жүйесінің пайда болуы және бірлесу еркіндігі (кәсіптік одақтарға бірігу құқығын іске асыру мысалында).....	77
М.М. ДАУЛЕНОВ Еуразиялық Экономикалық Қауымдастық және Еуропалық Одақ аумақтық интеграциялық бірлестіктер аясындағы конституциялық бақылау органдары мен халықаралық сот органдарының ынтымақтастығы.....	86
Құқықтық мониторинг және қолданыстағы НҚА-ға сыбайлас жемқорлыққа қарсы сараптама.....	92
Т.С. САФАРОВА, Л.К. ҚАЙЫРБАЕВА Қазақстан Республикасының мемлекеттік жастар саясаты саласындағы кейбір заңнама мәселелері туралы.....	97
Ә.Ә. ДӘУЛЕТХАНОВА Құқықтық мониторингті жүргізу тетігін жетілдіру: теория мен практика мәселелері	
Р.Е. БҮЖІГІТОВА Қазақстан Республикасы Еңбек кодексін құқықтық мониторингілеу мәселелері.....	100
Мемлекеттік тілде заң шығару тәжірибесінен	104
Ш.Р. МЫРЗАЕВА, Н.А. БАЙКӘРІМОВА Мемлекеттік тілдегі заңнаманы жетілдіру мәселелері.....	104
М.Ә. АЙЫМБЕТОВ Сөздік – терминді біріздендіру құралы.....	108
Д.М. ШЫҢҒЫСБАЕВА Заң терминдерінің бірізділігі туралы.....	111
Ж.М. ТҰРАРОВА, Т.С. АХМЕТОВА Заң терминдерін пайдалану мәселесіне (Қазақстан Республикасының Азаматтық кодексі бойынша салыстырмалы талдау мысалдары негізінде).....	114
Шетелдік тәжірибе	118
Н.И. МАРЫШЕВА, И.О. ХЛЕСТОВА (Мәскеу қ.) Ресей заңнамасы бойынша шет ел азаматтарының ұлттық режим қағидаты.....	118
А.А. КАШИРКИНА, А.Н. МОРОЗОВ (Мәскеу қ.) Кеден одағы мен ЕурАзЭҚ-тың халықаралық-құқықтық құралы.....	127
И.М. КОНОБЕЕВСКАЯ (Саратов қ.) Цифрлық контент айналымы саласындағы Ресей заңнамасының новеллалары: ақпараттық делдалдың құқықтық мәртебесін бекіту.....	136
Л.Н. ДОБРОБОГ (Днепропетровск қ.) Құқықтық көпорталықтық тұрғысындағы құқық жүйесі.....	140
Құқық қолдану тәжірибе	146
А.Қ. ЕСТАЕВ Зияткерлік меншік құқығын қорғау.....	146
ҚР Әділет министрлігі Сот актілерін орындау комитетінің материалдары.....	148
Жас ғалым мінбері	153
Г.Х. ЮСУПОВА, А.А. НӘЗІР Ювенальды әділет саласындағы заңнаманы әрі қарай жетілдіру мәселелері	
Р.Е. ЖАҚЫПОВ, А.Қ. АЯПБЕРГЕНОВА Борыштарды өндіріп алу жөніндегі қызметті (коллекторлық қызметті) құқықтық реттеу туралы.....	153
К.К. АХМЕТОВ Посткеңестік кеңістіктегі интеграциялық процестер контекстіндегі экологиялық қауіпсіздік.....	162
Н.Н. ОМАРОВА, Б.К. НАҒАШБАЕВА Елбасының Қазақстан халқына «Әлеуметтік-экономикалық жаңғырту – Қазақстан дамуының басты бағыты» атты жолдауы аясындағы құқықтық мониторингтің өзекті мәселелері	166
И.М. СМАИЛОВА Қазақстан Республикасында алаяқтыққа қарсы күрес мәселелері.....	170
А.С. ӘБДІКӘРІМОВА Қазақстан Республикасындағы есірткі құралдары мен психотроптық заттардың заңсыз айналымына қарсы күрес мәселесіне.....	174
Д.Х. ПЕРНЕЕВ Бюджет аралық қатынастарды қалыптастырудың халықаралық тәжірибесі.....	180
С.Р. РАШИДОВА Гуманитарлық интервенцияны жүзеге асырудың кейбір мәселелері туралы.....	186

<i>Ақпараттық хабарламалар</i>	189
2013 ж. 4-7 қыркүйекте Будапешт қ. (Венгрия) өткен Еуропалық криминологтар ассоциациясының 13-ші жыл сайынғы халықаралық конференциясы туралы ақпараттық хабарлама.....	189
2013 ж. 27 қыркүйекте Астана қ. өткен «Ғылыми лингвистикалық сараптама жүргізу және заң терминдерінің қолданылу ерекшеліктері» тақырыбындағы дөңгелек үстел туралы ақпараттық хабарлама.....	191
2013 ж. 1 қазанда Астана қ. өткізілген «Заңнама процесінің сатылары: теориясы, практикасы және халықаралық тәжірибесі» тақырыбындағы оқу семинары туралы ақпараттық хабарлама.....	193
<i>Даналық ойлар</i>	195
<i>Мерейтой</i>	196
ҚР ҰҒА академигі, з.ғ.д., проф. М.Т. БАЙМАХАНОВТЫҢ 80-жылдығына орай.....	196
З.ғ.д., проф., ҚР ЗҒА академигі Е.Б. АБДРАСУЛОВТЫҢ туғанына 50 жыл.....	198

**№ 4 (32)
2013**

Собственник и издатель:

ГУ «Институт законодательства
Республики Казахстан»

Издается с 2006 года

Все материалы журнала
размещаются на сайте
<http://www.izrk.kz>

Включен в перечень изданий
для публикации основных
научных результатов диссертаций
по юридическим наукам
(Приказ ККСОН МОН РК №894
от 30.05.2013 г.)

Редакционный совет:

Б.М. Имашев (Председатель)
З.Х. Баймолдина
А.А. Смагулов
И.Ш. Борчашвили
М.Ч. Когамов

Редакционная коллегия:

Н.М. Абдиров
З.С. Байниязова (г. Саратов, РФ)
С.Ф. Бычкова
М.Т. Габдуалиев
Д. Досмырза
Э.О. Дуйсенова
А.Д. Жусупов
Д.Ж. Игембаев
Т.Е. Каудыров
Ж.О. Кулжабаева
А.М. Нурмагамбетов
Р.Т. Нуртаев
С.М. Рахметов
А.Ж. Сагидан
А.Г. Сактаганов
М.А. Сарсембаев
Т.С. Сафарова
Т.А. Серикбаев
У. Шапак

Свидетельство о постановке
на учет СМИ № 11219-Ж
от 15.11.2010 г. Комитета информации
и архивов Министерства культуры
и информации Республики Казахстан

Адрес:

Республика Казахстан,
010000, г. Астана,
ул. Орынбор, д. 8,
тел: 8(7172)74-02-06; факс: 8(7172)74-14-43
E-mail: instzak-kz@mail.ru
www.izrk.kz

Вестник Института Законодательства Республики Казахстан научно-правовой журнал

СОДЕРЖАНИЕ

Выступление Министра юстиции Республики Казахстан Б.М. ИМАШЕВА на первом Советании министров юстиции государств-членов ШОС (5 сентября 2013 г., г. Пекин КНР).....	7
Выступление Министра юстиции ИМАШЕВА Б.М. в Сенате Парламента РК по проекту Конституционного закона «О внесении изменений дополнений в некоторые Конституционные законы Республики Казахстан по вопросам исчисления конституционных сроков» (12 сентября 2013 г.)	9
СМАГУЛОВ А.А. Некоторые аспекты института процессуального соглашения в уголовном процессе	12
<i>Конституционное и административное право</i>	15
Л.Т. ЖАНУЗАКОВА Организационно-правовые проблемы участия населения в местном самоуправлении.....	15
Ж.О. ОНЛАШЕВА Законодательная инициатива в Казахстане: современное состояние и перспективы.....	20
<i>Гражданское и гражданско-процессуальное право</i>	26
С.П. МОРОЗ Государственная поддержка малого и среднего предпринимательства в Республике Казахстан.....	26
Д.А. БРАТУСЬ Новеллы в авторском праве (часть II).....	36
Ж.У. ТЛЕМБАЕВА О проблемах установления функций государственных органов в области предпринимательской деятельности в законодательстве Республики Казахстан.....	49
<i>Уголовное право и уголовный процесс</i>	56
С.М. РАХМЕТОВ Некоторые вопросы совершенствования норм УК об ответственности за фальсификацию доказательств и оперативно-розыскных материалов (ст.348 УК).....	56
Н.А. САРТАЕВА Уголовный кодекс Республики Казахстан: через призму времени (2008-2013 годы).....	60
Т.А. СЕРИКБАЕВ, М.Н. БАРАНОВ Тенденции развития института поддержки лиц, потерпевших от преступлений.....	66

Международное право и сравнительное правоведение 72

М.А. САРСЕМБАЕВ Какие договорные нормы ТС (ЕЭП) не стыкуются с нормами казахстанского и международного права..... 72

Ш.Ш. ОРМАНОВА Возникновение международной системы прав человека и свобода объединения (на примере реализации права на объединение в профсоюзы)..... 77

М.М. ДАУЛЕНОВ Сотрудничество органов конституционного контроля и международных судебных органов в рамках региональных интеграционных объединений на примере Евразийского Экономического Сообщества и Европейского Союза..... 86

Правовой мониторинг и антикоррупционная экспертиза действующих НПА..... 92

Т.С. САФАРОВА, Л.К. КАИРБАЕВА О некоторых проблемах законодательства Республики Казахстан в сфере государственной молодежной политики..... 92

А.А. ДАУЛЕТХАНОВА Совершенствование механизма проведения правового мониторинга: вопросы теории и практики..... 97

Р.Е. БУЖИГИТОВА К вопросу правового мониторинга Трудового кодекса Республики Казахстан..... 100

Из практики законодательства на государственном языке 104

Ш.Р. МЫРЗАЕВА, Н.А. БАЙКАРИМОВА Вопросы совершенствования законодательства на государственном языке..... 104

М.А. АЙЫМБЕТОВ Словарь как средство идентификации терминов..... 108

Д.М. ШЫНГЫСБАЕВА О единообразии юридических терминов..... 111

Ж.М. ТУРАРОВА, Т.С. АХМЕТОВА К проблеме использования юридических терминов (На основе примеров сравнительного анализа Гражданского кодекса Республики Казахстан)..... 114

Зарубежный опыт 118

Н.И. МАРЫШЕВА, И.О. ХЛЕСТОВА (г. Москва) Принцип национального режима иностранных граждан по российскому законодательству..... 118

А.А. КАШИРКИНА, А.Н. МОРОЗОВ (г. Москва) Международно-правовой инструментарий Таможенного союза и ЕврАзЭС..... 127

И.М. КОНОБЕЕВСКАЯ (г. Саратов) Новеллы российского законодательства в сфере оборота цифрового контента: закрепление правового статуса информационного посредника..... 136

Л.Н. ДОБРОВОГ (г. Днепрпетровск) Система права в аспекте правового полицентризма..... 140

Правоприменительная практика..... 146

А.К. ЕСТАЕВ Охрана и защита прав интеллектуальной собственности..... 146

Материалы Комитета по исполнению судебных актов Министерства юстиции РК..... 148

Трибуна молодого ученого..... 153

Г.Х. ЮСУПОВА, А.А.НӘЗІР Вопросы дальнейшего совершенствования законодательства в сфере ювенальной юстиции..... 153

Р.Е. ЖАКУПОВ, А.К. АЯПБЕРГЕНОВА К вопросу о правовом регулировании деятельности по взысканию долгов (коллекторской деятельности)..... 158

К.К. АХМЕТОВ Экологическая безопасность в контексте интеграционных процессов на постсоветском пространстве..... 162

Н.Н. ОМАРОВА, Б.К. НАГАШБАЕВА Проблемы правового мониторинга в свете Послания Главы государства народу Казахстана: «Социально-экономическая модернизация – главный вектор развития Казахстана»..... 166

И.М. СМАИЛОВА Вопросы борьбы с мошенничеством в Республике Казахстан..... 170

А.С. АБДЫКАРИМОВА К вопросу борьбы против незаконного оборота наркотических средств и психотропных веществ в Республике Казахстан..... 174

Д.Х. ПЕРНЕЕВ Зарубежный опыт формирования межбюджетных отношений.....	180
С.Р. РАШИДОВА О некоторых проблемах осуществления гуманитарной интервенции.....	186
Информационные сообщения	189
Информационное сообщение о 13-й ежегодной международной конференции Европейской ассоциации криминологов 4-7 сентября 2013 года в г. Будапеште (Венгрия).....	190
Информационное сообщение о круглом столе «Ғылыми лингвистикалық сараптама жүргізу және заң терминдерінің қолданылу ерекшеліктері» («Проведение научной лингвистической экспертизы и особенности применения юридических терминов»), г. Астана, 27 сентября 2013 г.....	192
Информационное сообщение об обучающем семинаре «Этапы законодательного процесса: теория, практика и международный опыт», г. Астана, 1 октября 2013 г.....	194
Мудрые мысли	195
Юбилей	196
К 80-летию академика НАН РК, д.ю.н., проф. М.Т. БАЙМАХАНОВА.....	196
Академику АЮН РК, д.ю.н., проф., АБДРАСУЛОВУ Е.Б. – 50 лет.....	198

Тұрарова Жұмакүл Мұхтарқызы,
ҚР Заң шығару институты Лингвистикалық
орталығының НҚА және халықаралық
шарттар жобаларына
ғылыми лингвистикалық сараптама
секторының аға ғылыми қызметкері

Ахметова Татьяна Сергеевна,
ҚР Заң шығару институты Лингвистикалық
орталығының НҚА және халықаралық
шарттар жобаларына
ғылыми лингвистикалық сараптама
секторының кіші ғылыми қызметкері

ЗАҢ ТЕРМИНДЕРІН ПАЙДАЛАНУ МӘСЕЛЕСІНЕ (Қазақстан Республикасының Азаматтық кодексі бойынша салыстырмалы талдау мысалдары негізінде)

Қазақстан Республикасының Президенті – Ұлт көшбасшысы Нұрсұлтан Назарбаевтың 2012 жылғы 14 желтоқсандағы «Қазақстан – 2050» Стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Қазақстан халқына Жолдауында: «Қазақ тілі – біздің рухани негізіміз. Біздің міндетіміз – оны барлық салада белсенді пайдалана отырып дамыту. Қазақ тілінің осы заманның биік талабына сай, бай терминологиялық қорын жасаған соң оны рет-ретімен, кезең-кезеңімен қоғамдық өмірдің бар саласына батыл енгізіп, тілді заманға сай үйлестіру қажет», - деп атап өтілген [1].

Аталған міндеттерді орындаудағы мейлінше назар аударуды қажет ететін салалардың бірі – заң шығармашылығы саласын жетілдіру, оның ішінде заңдардың сапалы болуын қамтамасыз ету болып табылатындығын атап өту қажет.

Біздің қоғамамызда қазіргі кезде қолданыстағы заңдардың да, әзірленіп жатқан заң жобаларының мәтіндерінде де тілдік нормалардың сақталмауына қатысты көптеген кемшіліктердің кездесетіндігі белгілі және осы кемшілік туралы әруақыт айтылып та, талқыланып та, жазылып та келеді. Әйтсе де, заң мәтініне қатысты көпшіліктің талқылауына түсіп жүрген осындай мәселелердің бірі азаматтық құқық саласындағы заңдар мәтінінің лексикалық проблемасы, атап айтқанда терминдерді қолдану мәселесі аса өзекті болып отыр.

Қазақстан Республикасының азаматтық

заңдарын Азаматтық кодекс, Қазақстан Республикасының оған сәйкес қабылданған өзге де заңдары, Қазақстан Республикасы Президентінің Заң күші бар Жарлықтары, Парламенттің қаулылары, Парламенттің Сенаты мен Мәжілісінің қаулылары (заң актілері), Қазақстан Республикасы Президентінің Жарлықтары, Қазақстан Республикасы Үкіметінің қаулылары құрайтын болса, осы нормативтік құқықтық актілердің ішінде деңгейі жағынан жоғары тұрған, негізгі заң актісі Азаматтық кодекс болып табылады [2].

Азаматтық кодекс азаматтық құқық қатынастарының жекелеген түрлерінің ерекшеліктерін реттейтін және егжей-тегжейлейтін барлық нормативтік құқықтық актілерге бірден-бір құқықтық негіз болатын жүйені құрайтын заңнамалық акті [3, 4]. Сондықтан осы азаматтық құқықтық нормалардың біртұтастығын қамтамасыз ету мақсатында Азаматтық кодекстің нормаларына басқа заң актілерінде қамтылған азаматтық құқықтық нормалар қайшы келмеуі тиіс. Алайда құқықтық қайшылықтардың заңдарда жиі кездесетіндігі қалыпты проблема. Азаматтық кодекстегі осындай олқылықтардың бірін құқық нормасын ұғынуды қиындататын, қолданушыға Азаматтық кодекс мәтінін әртүрлі түсінуге, әртүрлі талқылауға әкелетін аударманы дұрыс әзірлемеу нәтижесінде жіберілген грамматикалық, пунктуациялық, стильдік олқылықтармен қатар ұғымдарды әртүрлі

түсінуге, талқылауға әкелетін заң терминдерін дұрыс пайдаланылмауын атауға болады.

Азаматтық кодекстің мәтініндегі терминдік мәселелерді негізінен терминнің ұғымына сай пайдаланылмауы мен терминнің бірізді пайдаланылмауына байланысты қарастыруға болады. Оған Азаматтық кодекстің мәтінінен көптеген терминдерді мысалға келтіруге болады, мәселен 128-бапта пайдаланылған экономикалық терминдер: валютные ценности (Валюталық қазыналар) деп қате аударылса, осы нормаға сілтеме ретінде валюталық құндылықтардың түрлері көрсетілген «Валюталық реттеу және валюталық бақылау туралы» Қазақстан Республикасы Заңының 1-бабы 3) тармағында қамтылған: «валютные ценности» деген сөз тіркесі «валюталық құндылықтар» деп дұрыс аударылған. Сол сияқты Азаматтық кодекстің 128-1-бабының 1-тармағында «ценные бумаги» деген сөз тіркесі «құнды қағаздар» деп пайдаланылса, 128-2-баптың 3-тармағында «бағалы қағаздар» деп пайдаланылған [2].

Оған қоса «Бағалы қағаздар рыногы туралы» Қазақстан Республикасы Заңының 1-бабы 4) тармағында: «бағалы қағаз – мүліктік құқықтарды куәландыратын белгілі бір жазбалар мен басқа да белгілеулердің жиынтығы;» [5] деген анықтама берілген. Терминдер мен ұғымдардың осылайша әртүрлі пайдаланылуы әртүрлі түсінуге әкелетіні сөзсіз.

Сондай-ақ Азаматтық кодекстің «Міндеттемелік құқық» атты 3 бөліміне қатысты 268-бапта «должник» ұғымы «борышқор» деп алынса, 282-бапта «борышкер» деп әртүрлі пайдаланылған. Осы аталған 268-бапта «Кредитор» термині «Несие беруші» болса, 301-бапта «кредитордың» деп пайдаланылған [6].

С.И. Ожеговтің түсіндірме сөздігіне жүгінсек «кредитор» термині латын тілінде creditor – заем беруші, сенім білдірілген, credo займға беремін, сенемін деген ұғым. Кредитор – біреуге кредит беруші адам, мекеме, ұйым деген анықтама берілген [7, 8]. Жалпыға түсінікті, көпшілікке таныс болғандықтан «кредитор» деп бірізді жазу қажет сияқты.

Сонымен қатар қолданыстағы заңнамада осы терминнің ұғымына қатысты «Банкроттық туралы» Қазақстан Республикасы Заңының 1-бабының 18) тармағында: «кредитор - еңбекке ақы төлеу, Мемлекеттік әлеуметтік сақтандыру қорына әлеуметтік аударымдарды төлеу, авторлық сыйақы төлеу, салық және бюджетке төленетін басқа да міндетті төлемдер бойынша міндеттемелерді қоса алғанда,

борышкерге азаматтық-құқықтық және өзінің өзге де міндеттемелерінен туындайтын мүліктік талаптары бар тұлға;» деген анықтама [9] берілген болса, «Сақтандыру төлемдеріне кепілдік беру қоры туралы» Қазақстан Республикасы Заңының 1-бабы 5) тармақшасында: «кредитор – мәжбүрлеп таратылатын сақтандыру ұйымының сақтандыру шарты бойынша сақтандыру жағдайы туындаған кезде кепілдік төлемін алуға құқығы бар сақтанушы (сақтандырылушы, пайда алушы), сондай-ақ жәбірленушіге (зиянды өтетуге құқығы бар адамға) сақтандыру шартында және Қазақстан Республикасының міндетті сақтандыру туралы заңнамалық актілерінде белгіленген сақтандырушының жауапкершілігі көлемінің шегінде келтірілген зиянды өтеген және сақтандыру төлеміне құқық алған өзге де тұлға;» [10] деген анықтама берілген.

Оған қоса, латын тілінен енген «кредит» (credere) терминінің [9] «Кредиттік серіктестіктер туралы» Қазақстан Республикасы Заңының («О кредитных товариществах» Закон Республики Казахстан) атауында да пайдаланылғандығын мысал ретінде атауға болады [11].

Азаматтық кодексте заем (қарыз), долг (қарыз), кредит (несие) сияқты терминдердің де әртүрлі пайдаланылып жүргендігін атап өтуге болады. Мысалы, Азаматтық кодекстің 328-бабының 1-тармағында «краткосрочных займов» («Қысқа мерзімді қарыздарды»), 282-баптың 1-тармағында «заем денег» («ақша қарызы») деген сөз тіркестері пайдаланылған. Ал 333-баптың 2-тармағында «долг» сөзі «қарыз» деп көрсетілген болса, 348-бапта «Перевод долга» деген сөз тіркесі «қарызды аудару», «Борыштың ауысуы» деп әртүрлі беріледі [2].

Ал Қазақстан Республикасы Азаматтық кодексінің (Ерекше бөлімінде) «Заем» атты 36-тарауын қарастыратын болсақ мынадай норманы көреміз:

«715-бап. Заем шарты

1. Заем шарты бойынша бір тарап (заем беруші) басқа тараптың (заемшының) меншігіне (шаруашылық жүргізуіне, оралымды басқаруына) ақша немесе тектік белгілерімен айқындалған заттарды береді, ал осы Кодексте немесе шартта көзделген жағдайларда оларды беруге міндеттенеді, ал заемшы заем берушіге дәл осындай ақша сомасын немесе осы тектегі және сападағы заттардың тең мөлшерін уақытында қайтаруға міндеттенеді.»

Одан әрі қарай «займ» деген термин кейде «қарыз», «заем» екі түрлі нұсқада пайдаланылған,

мәселен: «Статья 716. Форма договора займа» (716-бап. Заем шартының нысаны), «Статья 717. Заключение договора займа» (717-бап. Заем шартын жасасу), «Статья 718. Вознаграждение по договору займа» (718-бап. Қарыз шарты бойынша сыйақы), «Статья 728. Особенности договора банковского займа» (728-бап. Банктік қарыз шартының ерекшеліктері) [6] деген баптардың атауларын мысал ретінде атап өтуге болады.

Біз бір ғана Азаматтық кодекстің мәтініндегі термин ретінде пайдаланылатын сөздер мен сөз тіркестерінің осылайша әртүрлі пайдаланылғанын анықтап отырмыз. Сондай-ақ қоғамдық қатынастардың басқа да салалары бойынша заңдардың мәтіндерінде осындай бірізділіктің жоқтығын жиі кездестіруге болады.

Бұл ретте осы мәселелерге қатысты филология ғылымдарының докторы Ш. Құрманбайұлының «әкімшілік құқық бұзушылық, әкімшілік іс жүргізу, қылмыстық кодекстерінің қазақ тіліндегі нұсқасының орыс тіліндегі нұсқасының арасында ұғымдық, мағыналық ауытқушылықтар жиі кездеседі. Бұларды бір ізге түсіру – кезек күттірмейтін мәселе. Бүгінде қолданыстағы заң актілерінің қазақ және орыс тілдеріндегі нұсқаларының терминдік ұғымдарының категориялық аппаратының сақталуына құқықтық лингвистикалық сараптама жүргізу қажет. Мұндай терминдік сәйкессіздіктер сот, жаза тағайындау

практикасында адам құқықтарының бұзылуына әкелуі мүмкін. Сондықтан заң тілінің сауатты, терминологиясының орнықты болуы бүкіл қоғам үшін өте маңызды», - деген пікірінің орындылығын атауға болады [12].

Қорыта айтқанда, бұл әзірлеушіге заң мәтінін әзірлеу барысында тілдік нормаларды, оның ішінде терминдерді ұғымына сай және бірізді пайдалануға барынша мұқият болуды, ал сараптама жүргізу барысында терминдердің пайдаланылуына егжей-тегжейлі талдау жұмыстарын жүргізуді жүктейді.

Сонымен қоса, Азаматтық кодекс мәтінінде пайдаланылған терминдерге қатысты осындай талдауларды өзге де заңдарға жүргізу, тіпті қолданыстағы бүкіл заңдарға жүргізу арқылы терминдерді іріктеп, Терминологиялық комиссияның саралауынан өткізе отырып бекітіп, терминдерді бірізді пайдаланылу үшін басшылыққа алуға болатын Заң терминдерінің толық сөздігін, Заң терминдерінің түсіндірме сөздігін дайындап, басып шығаруды қолға алу қажет. Әсіресе заң мәтінінің стильдік мәселелеріне арналған, оның ішінде термин мәселелері бойынша әдістемелік құралдарды шығарудың, сондай-ақ заң мәтіндерін әзірлеумен айналысатын мамандардың біліктілігін арттыруға арналған оқу-тәжірибелік іс-шараларын өткізудің нәтижеге жеткізері сөзсіз.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. «Қазақстан - 2030 Барлық Қазақстандықтардың өсіп-өркендеуі, қауіпсіздігі және әл-ауқатының артуы» Ел Президентінің Қазақстан халқына Жолдауы - «Заң» деректер базасы (20.09.2013ж. жағдай бойынша).
2. 1994 жылғы 27 желтоқсандағы Қазақстан Республикасының Азаматтық кодексі (Жалпы бөлім) - «Заң» деректер базасы» (20.09.2013ж. жағдай бойынша).
3. Азаматтық құқық 1 том: оқулық өңделген және толықтырылған 2-ші басылымы. Жауапты ред.: М.К. Сүлейменов, Ю. Г. Басин. – Алматы, 2003 б.
4. Климкин С.И. Гражданское законодательство Республики Казахстан: современное состояние и перспективы развития / Проблемы иерархии нормативных правовых актов в контексте кодификации законодательства Республики Казахстан: сборник материалов круглого стола, 26 июня 2006 года. - Астана, ТОО «Институт законодательства Республики Казахстан», 2006. – 160 с.
5. «Бағалы қағаздар рыногы туралы» Қазақстан Республикасының 2003 жылғы 2 шілдедегі Заңы - «Заң» деректер базасы (20.09.2013ж. жағдай бойынша).
6. 1999 жылғы 1 шілдедегі Қазақстан Республикасының Азаматтық кодексі (Ерекше бөлім) - «Заң» деректер базасы (20.09.2013ж. жағдай бойынша).
7. Ожегов С.И. Словарь русского языка: ок 53 000 / С.И.Ожегов; под ред. проф. Л.И.Скворцова. - 24- изд., испр. - М.: ООО «Изд-во Оникс», 2008. - 640 с.
8. Оразалин К.Ж., Жантасов М.М. Орысша-қазақша қазіргі уақыттағы экономикалық түсіндірме

сөздігі (2100 жалпыға әйгілі сөздер) / құраст. К.Ж. Оразалин, М.М. Жантасов. - Алматы: «ЛЕМ», 2001. – 344 с.

9. «Банкроттық туралы» Қазақстан Республикасының 1997 жылғы 21 қаңтардағы Заңы - «Заң» деректер базасы (20.09.2013ж. жағдай бойынша).

10. «Сақтандыру төлемдеріне кепілдік беру қоры туралы» Қазақстан Республикасының 2003 жылғы 3 маусымдағы Заңы - «Заң» деректер базасы (20.09.2013ж. жағдай бойынша).

11. «Кредиттік серіктестіктер туралы» Қазақстан Республикасының 2003 жылғы 28 наурыздағы Заңы - «Заң» деректер базасы (20.09.2013ж. жағдай бойынша).

12. Құқық қорғау саласындағы терминдерді біріздендіру: республикалық семинар материалдарының жинағы (Қазақстан Республикасы Мәдениет және ақпарат министрлігінің Тіл комитеті), Астана, 2012. - 148б.

Мақалада Қазақстан Республикасы Азаматтық кодексіндегі заң терминдері мен ұғымдарын бірізді пайдалану мәселелері қаралады.

Түйін сөздер: тілдік норма, заң терминдері, терминдерді біріздендіру.

В статье рассматриваются вопросы идентичного применения юридических терминов и понятий Гражданского кодекса Республики Казахстан.

Ключевые слова: норма языка, юридические термины, единообразие терминов.

The article examines the use issues of an identical legal terms and definitions of the Civil Code of the Republic of Kazakhstan.

Keywords: standard of the language, legal terms, the uniformity of terms.

Жұмагүл Мұхтарқызы Тұрарова,

ҚР Заң шығару институты Лингвистика орталығының НҚА және халықаралық шарттар жобаларына ғылыми лингвистикалық сараптама секторының аға ғылыми қызметкері

Татьяна Сергеевна Ахметова,

ҚР Заң шығару институты Лингвистика орталығының НҚА және халықаралық шарттар жобаларына ғылыми лингвистикалық сараптама секторының кіші ғылыми қызметкері

Заң терминдерін пайдалану мәселесіне (Қазақстан Республикасының Азаматтық кодексі бойынша салыстырмалы талдау мысалдары негізінде)

Турарова Жумагуль Мухтаровна,

старший научный сотрудник сектора научно-лингвистической экспертизы проектов НПА и международных договоров Центра лингвистики Института законодательства РК

Ахметова Татьяна Сергеевна,

младший научный сотрудник сектора научно-лингвистической экспертизы проектов НПА и международных договоров Центра лингвистики Института законодательства РК

К проблеме использования юридических терминов (На основе примеров сравнительного анализа Гражданского кодекса Республики Казахстан)

Turarova Zhumagul Mukhtarovna,

senior research fellow of the sector of scientific-linguistic expertise of legal acts and international agreements of of the Linguistic Center of the Institute of Legislation of the Republic of Kazakhstan

Akhmetova Tatyana Sergeevna,

young research fellow of the sector of scientific-linguistic expertise of legal acts and international agreements of of the Linguistic Center of the Institute of Legislation of the Republic of Kazakhstan

To the problem of the use of legal terms and definitions (based on the examples of a comparative analysis of the Civil Code of the Republic of Kazakhstan)